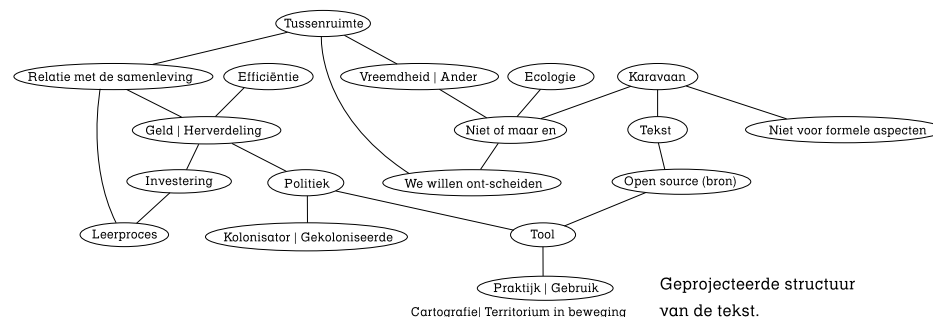

duister zonder kaart de elementen van onze nieuwe praktijk te zoeken. Dit nieuwe ongemak is soms frustrerend en verontrustend, maar is ook ongelofelijk bevrijdend en emancipatorisch.

Het zorgt ervoor dat we niet militant worden, want al wordt het werk uitgevoerd, onderwezen en afgewerkt in groep, het werk is vooral intiem. Het weerstaat aan de bevelen. We merken het in onze interne dynamieken. Het werk is moeilijk te codificeren, het is organisch en kwetsbaar. We kunnen klaarblijkelijk onmogelijk een universeel model promoten.

Open Source Publishing, « Relearn », p. 35-46.

Geprojecteerde structuur van de tekst.

3 augustus 2011: Release often.

Deze tekst is door verschillende pennen opgetekend, op meerdere platformen geschreven en is grotendeels het resultaat van gesprekken met bijkomende personen naast de ondergetekenden. Twee tools werden in het bijzonder gehanteerd. Op de pagina <http://osp.kitchen/api/osp.writing.relearn/raw/relearn-pad.html> werden nota's en artikelfragmenten verzameld en opgetekend door verschillende medewerkers die de copy/pastes, verplaatsingen en transcripties van gesproken nota's bewerkten... Later werd een schema opgesteld om de voornaamste punten in kaart te brengen waaromtrent onze nota's zich ontwikkelden. Na verschillende bewerkingen besloten we twee belangrijke polen — het leerproces en het geld — voorlopig niet uit te werken voor deze eerste tekst. We hopen deze twee onderwerpen in een nabije toekomst te ontwikkelen om zo de meervoudige benaderingen van onze praktijk aan te vullen. De “wij” in deze tekst slaat ten minste op de auteurs van deze tekst (Ludivine Loiseau, Pierre Huyghebaert, Alexandre Leray en Stéphanie Vilayphiou) en misschien ook op andere leden van OSP.

Tekst geschreven in collaboratie in TitanPad en vervolgens in Libre Office ; layout in Scribus 1.4.0.rc5 ; samengesteld in Le Patin Helvétie (OSP) en Prop Courier Sans 1.4 (Manufactura Independente, gebaseerd op Not Courier Sans van OSP). Schema tot stand gebracht met GraphViz. Tekst en ontwerp beiden onder Free Art License.

Deze tekst is een herziene versie, de originele versie werd gepubliceerd in het eerste nummer van het kunst en kritiek tijdschrift ΔΨ⊛ "Piramide, Stenvork, Tandwiel".

Vertaald uit het Frans door Najet Boulafdal.

De link is een archief van de tekst zoals die op TitanPad stond, deze kopie is gemaakt nadat het platform werd afgesloten.

¹ OSP is een werkgroep die grafische vormgevingsoBJECTEN produceert, enkel met behulp van vrije software en/of open source.

² LGM: Libre Graphics Meeting, de jaarlijkse ontmoeting van ontwikkelaars en practici van vrije software voor de visuele kunsten.

In 2008, twee jaar na de oprichting van de stichting Open Source Publishing (OSP)¹, schreef Femke Snelting een tekst waarin ze uitlegt hoe de aandacht die de groep besteedde aan de digitale tools, aan de voorwaarden voor verspreiding van de inhoud alsook aan zijn engagement ten opzichte van de gemeen-

schappen die vrije software ontwikkelen het gebruik van grafische vormgeving, de producties en de relatie van de groep met zijn cliënten getransformeerd heeft. In deze tekst stelt Femke dat het gebruik van vrije software gepaard gaat met een vrijwillig onhandige houding, met een omarmd onevenwicht waardoor het mogelijk wordt de routine te doorbreken zonder de vooruitgang te verhinderen. Sindsdien is gebleken dat dit onevenwichtspunt een essentiële tussenruimte genereerde die openstaat, zowel voor technische als voor sociale en economische vraagstellingen.

Vandaag bestaat onze groep uit een twaalfstal personen. Ieder van ons voegde zich bij OSP vanuit zijn eigen achtergrond: typografie, grafische vormgeving, cartografie, programmering, wiskunde, schrijven, enz. Wij werken samen of in kleine groepen met wisselende betrokkenheid al naar gelang onze behoefte, bekwaamheid en beschikbaarheid rond workshops, in opdracht of op eigen initiatief. Daarom verkiezen we de term “karavaan” boven “collectief”. Ten eerste omdat de term verwijst naar reizen, zoals onze reis naar Wrocław, in Polen, naar aanleiding van de LGM², of naar onze trek naar Vietnam in het kader van de Open Design Week. Reizen heeft er meermaals toe geleid dat nieuwe leden zich aandienden, maar heeft er eveneens voor gezorgd dat er nieuwe relaties ontstonden die, al naargelang,

“Terwijl een vertrouwd gebaar zich perfect aanpast aan een algemeen aanvaard model is een onhandig gebaar een beweging die niet volledig synchroon is. Het is geen tegenbeweging, noch een normbreuk, deze beweging bestaat niet buiten het motief, noch helemaal op zich. Net zoals het moirépatroon de aanwezigheid van een raster onthult, kan een onhandig gedrag leiden tot een staat van hoger bewustzijn, een vorm van productieve onzekerheid die ons blootstelt aan openingen die het begrijpen van complexe interactie tussen bekwaamheid, tools en dragers bevorderen.”

Femke Snelting, “Awkward Gestures”, in Ludovico Alessandro, Nat Muller, Mag.net Reader, n°3, Londen, OpenMute, 2008, p. 96.

We vertrekken vanuit een standpunt dat weinig grafisch vormgevers kunnen ontkennen: ons werk, in al zijn dimensies (cultureel, sociaal en economisch) is nauw verbonden met beleid en ideologie. Deze begrippen worden sinds lang ingezet, verlicht of verduistert door wat grafisch vormgevers het best kunnen: vormgeven aan beelden en boodschappen. Dat kan onder andere politieke of militante affiches opleveren, maar het kan eveneens producties genereren die dichtbij de kunst staan, alle dingen die een impact hebben op de werkelijkheid en de gemeenschap.

Maar de context is onlangs veranderd. Van een marginale en weinig opvallende praktijk is de grafische vormgeving stellig op de voorgrond beland dankzij de explosie van digitale dragers en alle derivaten die sterk afhangen van tekst, beeld en plastische codes. Daarnaast is de economie zo belangrijk geworden dat reclame en marketing een hegemonische plaats innemen in het visuele veld. Grafische vormgeving wordt er aan onderworpen, en heeft — zelfs in haar meest rebelse vormen — de marketingtechnieken van dictaat en bevel overgenomen, ze doet mee met het grote rookscherm dat ons entertaint, wij cultuurconsumenten en consumenten van dat vreselijk hoogdravende woord dat reclamebedrijven ons niet zonder succes hebben doen aanvaarden: concepten.

“Terwijl fundamentalisten een claim van waarachtigheid leggen op een identiteit die anderen jou hebben geleerd te haten, schort het feminisme het geloof in alle authentieke identiteiten op. Wat wij nodig hebben is een webvormige benadering, een zigzagpatroon dat dwars loopt door de paradoxen, de asymmetrische locaties en de heropleving van genadeloze machtsrelaties die daaronder liggen, omdat geen enkele lineaire of politiek progressieve lijn met alle tegelijk kan afrekenen. Als machtsrelaties niet lineair zijn, moet verzet dat ook niet zijn.”

Rosi Braidotti, Op Doorreis: Nomadisch denken in de 21ste eeuw, Amsterdam, Boom Uitgevers, 2004, p. 228.

We ondergaan deze positie allen op onze eigen manier, maar we vinden ze allemaal zodanig ongemakkelijk dat we de nodige energie investeren om onze praktijk te doen keren, met als kers op de taart de vreugde en solidariteit die een collectieve logica mee kan brengen. Dit gevaar zorgt ervoor dat we van het ene ongemak — zich vervreemd en geproletariseerd te voelen (m.a.w. enkel nog onze werkkraft te bieden hebben) — overgaan in het andere ongemak, van het onbekende dat ons dwingt op de tast in het

IS HET ALTIJD “OF” EN NOOIT “EN”

¹ Isabelle Stengers, *Au Temps des catastrophes : Résister à la barbarie qui vient*, Parijs, *La Découverte*, coll. «Les Empêcheurs de penser en rond», 2009.

² *Ars Industrialis*, “Manifesto 2010.” <http://arsindustrialis.org/manifesto-2010>.

In *Au Temps des catastrophes: Résister à la barbarie qui vient*¹, hekelt Stengers wat ze zelf helse alternatieven noemt. Bijvoorbeeld “of je aanvaardt ggo's, of je steunt de onkunde van de landbouwsector om de wereldbevolking van voedsel te voorzien.” Zulke (valse) tegenstellingen vormen vandaag de grondslag voor een

kenniseconomie die privatiseert wat niet tot privé-eigendom zou mogen horen, zoals het levende. Voor OSP zou deze vraag zich kunnen stellen als “je bent ofwel grafisch vormgever, ofwel programmeur”. Toegepast op de problemen rond open source wordt dat bijvoorbeeld “ofwel ben je voor intellectueel eigendom, ofwel ben je voor erkenning van kunstenaars”. Om deze antonymie te overstijgen, net als Eric Schrijver voorstelt, is het mogelijk te stellen “I like tight pants and mathematics” (Ik houd van strakke broeken en van wiskunde). We zijn geen voorstanders van alles zomaar op een hoop te gooien, maar we willen wel de mogelijkheid overwegen ideeën te combineren die aanvankelijk onverenigbaar lijken. Dit zorgt ervoor dat we kunnen overstappen van de “of” naar de “en” terwijl we rekening houden met een “en-”praktijk die dichtbij de hackerspraktijk staat — de hacker komt immers voort uit de dualiteit van technofobie/technofilie — en een “en” uitvinden, oftewel een andere manier om de wereld te beschouwen. “Het voorbeeldige karakter van de strijd die de vrije software actoren voeren — we vinden dit terug in het manifest *Ars Industrialis* — wenst dat spelers vanuit de industriële wereld voor het eerst een nieuwe arbeids- en economische organisatie uitvinden die van de proletarising haar principe en credo maakt.”²

“Een praktijk benaderen betekent het benaderen terwijl het afwijkt, oftewel haar grenzen aftasten, experimenteren met de vragen die de practici relevant achten — zelfs als het niet hun eigen vragen zijn — in plaats van beledigende vragen te stellen die hen ertoe zouden aanzetten die grens te mobiliseren en om te vormen in een barrière tegen de buitenwereld.”

Isabelle Stengers, Introductory Notes on an Ecology of Practices, *Cultural Studies Review*, Vol.11, n°1, maart 2005, p. 184.

van lange duur, op afstand, punctueel of zeer hecht zijn. Bovendien drukt de term “karavaan” volgens ons de idee uit van een konvooi, samengesteld uit uiteenlopende elementen, van unieke individualiteiten, praktijken en stellingen die samen vormgeven aan OSP. Deze twee dimensies van de karavaan zorgen ervoor dat wij steeds op zoek zijn naar een herdefiniëring van ons actieveld doordat we ons steeds op de snijlijn bevinden van diverse disciplines, en omdat we samenwerken in wisselende samenstellingen. Onze praktijk wordt gevoed door verhitte discussies, toch is er een punt waarover we het allen eens zijn: de noodzakelijkheid om ons in te zetten voor een vrije cultuur³. We willen bijdragen aan een ecologie van praktijken die een ecologische omgeving vormen van praktijken die breekt met de idee van de alleenstaande creatie, die *ex nihilo* ontstaat. Dit moet de uitwisseling bevorderen en de mogelijk creëren om zich oevres eigen te maken.

³ “La culture libre (de vrije cultuur) is een sociale beweging die ijvert voor de vrijheid van distributie en de wijziging van originele oevres in de vorm van vrije oevres door het gebruik van internet en andere media. Deze beweging beroept zich op de filosofie van de vrije software toegepast op de cultuur in diverse domeinen zoals kunst, onderwijs, wetenschap enz.”

http://fr.wikipedia.org/wiki/Culture_libre

In 1983 start Richard Stallman het GNU-project, een softwaregeheel dat vandaag een van de pijlers vormt van de vrije besturings-systemen GNU/Linux. Zijn grootste bijdrage is echter eerder van juridische aard dan van wat de software betreft. In 1989 schrijft hij immers de GNU General Public License (GNU GPL), een contract dat zijn besturingssystemen moet beschermen tegen het gebruik van de copyright wetten dat hij onrechtmatig acht. Dit contract is toegespitst op vier principes, vier vrijheden toegekend aan de gebruiker:

– De vrijheid het programma uit te voeren, voor ieder gebruik (vrijheid 0).

– De vrijheid de werking van het programma te bestuderen en aan de eigen behoeften aan te passen (vrijheid 1). Hiervoor is de broncode een vereiste voorwaarde.

– De vrijheid kopieën te herverdelen en dus je buurman te helpen (vrijheid 2).

– De vrijheid kopieën te verspreiden van de eigen gewijzigde versies (vrijheid 3). Zo kan de hele gemeenschap meegenieten van de wijzigingen. Toegang tot de broncode is een vereiste voorwaarde.

Stallman introduceert eveneens het “copyleft”-concept. Dit is, volgens ons zijn mooiste hack. De copyleftlicentie is niet het tegengestelde van het copyright zoals bepaald door de wet, wel is het een bijzonder gebruik om meer rechten toe te kennen aan de gebruiker terwijl de rechten van de auteurs behouden blijven. In het val van de GNU GPL licentie betekent copyleft dat zij uitdrukkelijk stelt dat de wijzigingen aangebracht aan de programma's die onder deze licentie verspreid zijn, op hun beurt onder dezelfde voorwaarden gedistribueerd moeten worden.

Met het oog op deze beginselen stellen we dat OSP geen tegenbeweging is. Wij trachten onze praktijk in het

“[D]e GNU [...] staat toe dat eenieder een programma onder deze licentie gebruikt en wijzigt, maar stelt dat ieder afgeleid programma eveneens onder dezelfde licentie valt. Het is een geweldige vondst, deze constructie van een tussenruimte die de automatische verspreiding met zich meebrengt dankzij de geslaagde omleiding van de gebruikelijke bestemming van het? eigendomsrecht.”

Philippe Pignarre, Isabelle Stengers,
La Sorcellerie du capitalisme. Pratiques de désenvoûtement, **Parijs, La Découverte,**
2005, p. 155.

werkwijze toe te lichten en de bronbestanden te publiceren opdat deze weer van nut kunnen zijn voor personen met interesse, zij het op een andere manier. Wanneer deze etappe een realiteit wordt, roept dat verschillende vragen op. Wat zijn bronbestanden werkelijk in een grafisch project (of hoe onderscheid je processen die deels destructief zijn en eigen zijn aan het ontwerp in contrast met software-ontwikkeling)? Wie krijgt toegang tot de beschikbare bronnen en hoe maken we ze verstaanbaar? Hoe kunnen we de dynamiek blijven exploiteren die voortvloeit uit de praktijk van *release early, release often*¹ en tegelijk diepgaande interesse tonen voor duurzame sporen? Hoe kunnen we dit bijkomende werk financieren als het productieproces van de voornaamste drager volbracht is? Hoe slagen we erin ons begripvol op te stellen ten opzichte van de dichotomie tussen projecten die processen gebruiken die reeds doorgenomen zijn, maar frustrerend blijven en andere, meer experimentele projecten die ons onvermijdelijk in een minder comfortabele positie zetten. Hoe kunnen we steeds grotere gerechten koken en alles delen, hoe houden we ons aan de schaalvoorwaarden?

¹ Dit motto, gekend door vrije software ontwikkelaars wil auteurs aanmoedigen niet meteen te proberen een afgewerkt project te produceren. De vraag is wel wat “bronnen verspreiden” precies inhoudt. Komt het erop neer de bronbestanden te publiceren? Of commentaren in de code te plaatsen? Documentatie schrijven? De code generisch te maken opdat deze gemakkelijker hergebruikt kan worden? Daarom is het best zo snel mogelijk te publiceren om aan anderen de mogelijkheid te geven een bijdrage te leveren aan het project, hetzij aan de code of aan de documentatie...

In de kern van de handelswijze van OSP staat wellicht de kwellende en euforische vraag over de transformatie van gebruik naar praktijk. Het ontwerp-proces integreert zijn productietool als essentieel element van de creatieve voortgang. De verplichtingen, de eigenheden, de bugs en bijzondere wendingen van de besturingssystemen zijn gebouwd door zeer diverse auteurs wiens manier van werken de onze kruist. Ze forceren omwegen en lokken nieuwe combinaties uit, waardoor het niet meer mogelijk is te geloven in wat de neutraliteit van tools heet. De tools roepen praktijken op en zijn op hun beurt vervaardigd in een praktijk die de simpele notie van gebruik overstijgt. Deze permutaties van de hiërarchie komen tussen in elke etappe, de grenzen vervagen of eerder, misschien worden de grenzen compacter. De code, vermengd met processen die het vreemd leken, onthult zijn ledematen. Zo wordt zijn tweede aard, die poëtisch is, zichtbaar. Code is poetry, code is culture (Code is poëzie, code is cultuur).

Wanneer we verbaasd worden door een resultaat, willen we begrijpen hoe het tot stand gekomen is om het opnieuw en anders te reproduceren, om het als bouwsteen te gebruiken. De fascinatie voor het tool op zich weerstaat niet lang aan deze blootstelling van zijn ingewanden. Zo worden de potentiële elektrische gitarsolo's in hard rock-stijl die de technische virtuositeit zou kunnen uitlokken vermeden.

Onze afstand ten opzichte van de technische prestatie en de perceptie van de machine als een autonoom iets dat buiten de mens staat, zijn terug te vinden in de documentatie van onze projecten. Wij doen ons uiterste best om de

“Wat is een hacker eigenlijk en wat is er positief subversief aan deze figuur? Ik vind zijn persoon en zijn positiviteit in zijn mogelijkheid om zich het technologische en industriële aanbod eigen te maken zonder zich aan te passen aan de voorschriften van de marketing van dat aanbod, zoals uitgewerkt volgens de ontwikkelingsplannen van de industrie. Dit is mogelijk dankzij actoren die dit bewerkstelligen. Het gaat hier niet om slechts om een bepaald gebruik van technologie, in tegenstelling tot wat de industriëlen geloven. Zij zouden door middel van een dergelijk gebruik de wijzigingen aan hun product willen controleren. Het gaat hier echter om zeer complexe sociale praktijken, zowel individueel als collectief, die vallen onder wat men vroeger een *praxis* heette, maar dan in een vernieuwde en herziene betekenis.”

Bernard Stiegler, Inleiding tot Le Design de nos existences. À l'époque de l'innovation ascendante, Parijs, Mille et une nuits, 2008, p. 35.

recht in te passen, met name door de licenties nauwlettend in acht te nemen. Dit betekent concreet dat we geen besturingssystemen gebruiken waarvan we de gebruiksvoorwaarden niet aanvaarden, geen bronnen aanboren die ons niet toestaan ze te hergebruiken en dat het materieel dat we verspreiden steeds over een licentie beschikt. De licenties die wij gebruiken beperken zich niet tot het formaliseren van de verbintenis tussen de zender en de bestemming, maar contextualiseren deze ook. Onze aandacht voor de licentie wordt door collega's buiten OSP soms als koketterie opgevat, maar er zijn meerdere redenen waarom deze keuze voor ons erg belangrijk is. Ten eerste, wanneer men stelt dat het woordgebruik belangrijk is, dan is de interpretatie van de meeste propriëtaire software problematisch, om te beginnen omwille van hun benaming “gebruiksrechtovereenkomst” die producent en gebruiker tegenover elkaar plaatst. Daarnaast is er altijd een relatie tussen het wettelijk en het sociaal kader. De licenties zijn een middel om het publiek alternatieven te bieden voor die aspecten van intellectueel eigendom waar wij het niet mee eens zijn. Deze formalisering maakt haar collectieve toe-eigening of verwerping mogelijk, creëert ruimte voor kritiek en maakt evoluties mogelijk.

De huidige creatieve praktijken zijn bovenal variabele processen die voortdurend in ontwikkeling zijn, eerder dan een serie statische objecten. Voorts stamt ons enthousiasme voor vrije besturingssystemen uit hun ontwerp op zich daar het steunt op een collectieve praktijk die een netwerk tussen gemeenschappen creëert en specifieke tools en praktijken voortbrengt.

OSP zet aan tot een vrijegevege artistieke praktijk die erkent dat cultuur gebaseerd is op de uitwisseling van ideeën en op het beginsel dat ieder oeuvre van nature afgeleid is, in die zin dat ze geïnformeerd is door eerdere werken.

“Het alfabetisch schrift is –en blijft– bovenal, in een pluralistische wereld, de voorwaarde van de grondvesten van het openbaar recht, namelijk toegankelijk voor iedereen, gekend door iedereen en open voor kritiek van iedereen. Het vormt als dusdanig het openbare ding of het res publica dat de Grieken de *politeia* noemen: de openbare en gemeenschappelijke ruimte, gestoeld op het openbaar recht, in die zin dat het recht bestemd is voor gelijke burgers, in rechten en plichten, voor de wet in zoverre dat iedereen de wet kan lezen en schrijven.”

Presentatietekst van de conferentie “L'Écriture au XXIe siècle”, Noirlac, 20–21 oktober 2011.
<http://colloque2011noirlac.livreaucentre.fr/categorie/presentation-du-colloque/>

REFLEXIEVE TOOLS

¹ Jacques Lafitte, *Réflexions sur la science des machines* (1932), Parijs, Vrin, 1972: geciteerd door Vincent Beaubois, in *Esquisse d'une pensée intensive de la technique*, Masterproef 1 Philosophie, Université de Nanterre Paris X, 2010, p. 4.

² Emmanuel Souchier heeft, bijvoorbeeld gemerkt dat de digitale drager, in tegenstelling tot de historische drager "het schrift" een disconnectie kent tussen bijvoorbeeld "de geheugenruimte" (het blad of de harde schijf) en de "leesruimte" (het blad of het scherm) "L'Écriture électronique: la rupture sémiotique", in *Design... Graphique ?*, Valence, Erba Valence, 2002, p. 41.

³ De Auto-Illustrator software van Adrian Ward toonde dit briljant aan. Auto-Illustrator, ontworpen in 2001, is een parodie op Illustrator die een discrepantie creëert tussen de verwachtingen van de gebruiker en de uitvoering van de software zelf volgens zijn eigen logica.

Tijdens publieke uitwisselingen omtrent onze praktijk hebben de meest voorkomende vragen betrekking op de specifieke aard van de digitale tools. "Is de computer niet louter een tool? Wat is, bijvoorbeeld, het verschil tussen een penseel in Gimp of Photoshop en het penseel van een schilder?" In *Réflexions sur la science des machines*¹ stelt Jacques Lafitte, Franse filosoof en voorloper van de mechnologie, voor drie types machines te onderscheiden: 1) Passieve machines (bijv. een hamer); 2) actieve machines, namelijk die hun energiebron integreren (bijv. een verbrandingsmotor); 3) reflexieve machines, die zowel hun eigen energiebron als hun eigen informatiebron integreren (bijv. een computer die verbonden is met het internet). Volgens deze stelling is het penseel een passieve machine daar zijn energie en informatie rechtstreeks door zijn gebruiker verstrekt wordt. Het penseel in Gimp of Photoshop, daarentegen, is een reflexieve machine: al informeert de gebruiker de beweging door zijn wil en beweegt

hij het digitale penseel door zijn beweging, hun relatie is indirect. Tussen gebruiker en machine is er het besturingssysteem dat de informatie onderhandelt en transformeert volgens zijn algoritme dat op zijn beurt bestaat uit andere gegevens.² Wanneer de beweging van de gebruiker zich effectief vertaalt op het scherm, in de schetsruimte van het besturingssysteem, is dat te danken aan het ontwerp van het algoritme dat de relaties tussen actie en gevolg onderhandelt.³ De informatie die de gebruiker aanreikt is bijgevolg slechts een deel van het geheel van de gegevens, het andere maakt deel uit van de software-instructies.

Vrije software legt deze code bloot, maar ook en vooral zijn ontwikkeling. De ontwikkeling van programma's, formaten en zelfs bugs (de software probeert deze niet te verhullen) wordt besproken op mailing lijsten en discussie fora, en toont zo ook de reflexieve aard van de besturingssystemen. Dankzij deze onthulling is het mogelijk de specifieke kwaliteiten van de infor-

matica tool te waarderen — bijvoorbeeld zijn dynamische aard — het potentieel ervan in te schatten en er nieuwe doeleinden voor te bedenken.

In het traditionele discours van de vrije software actoren maakt het vrijgeven van het informatiegedeelte die de code inhoudt het mogelijk er controle over te hebben. Door deze open te stellen, kunnen gebruikers zich de software toe-eigenen en volgens hun eigen criteria de bepalingen en doeleinden van hun tools herdefiniëren. Maar hoewel het openstellen van de code een uitnodiging is om zich te verbinden aan de ontwikkeling van onze tools, stellen we vast dat deze stelling in de praktijk de controle steeds ten nadele van iemand anders gebeurt. De programmeurs controleren de code, de vormgevers het design, de typografen de typografie enz. In ieder geval is het nodig eerst en vooral de cultuur daarrond te doordringen, in de cirkel te treden. Voor ons staat vrije software voor de bereidheid een hypothetische controle te verliezen, los te laten. Dat betekent onze zekerheden in vraag stellen om daar iets nieuws voor in de plaats te krijgen. Het vrijgeven van de code maakt deel uit van deze beweging, maar volstaat niet.

Een van de motto's van OSP is "never alone" (nooit alleen). Dit roept ons tot de orde als één van ons stoutmoedig wordt en zich in zijn eentje op onbekend terrein begeeft. Het onevenwicht dat we in het begin van onze tekst besproken hebben, kan zich dan gemakkelijk in immobiliteit vertalen wanneer frustratie en onbegrip de bovenhand krijgen. Dit is een van de redenen waarom de collectieve dimensie van OSP zo belangrijk is: we proberen steeds voor ieder project personen van verschillende bekwaamheidsniveaus, ervaring en comfort te verenigen zodat we onze krachten kunnen bundelen en ontdekkingen kunnen delen. Het gaat er ook om verschillende benaderingen of gevoelheden te kruisen en tegelijk onze blik, onze hand en onze tong te veranderen. Kortom, we willen de velden die we samen betreden, ook samen herdefiniëren.